

FRANCOS SPANIEN

Ur Historien om spanien, Herman Lindqvist (1991).

Med segern kom hämnden och uppgörelsen med det förflutna. Ingen opposition tålades. Spanien skulle nu vara en enda, odelbar organisk enhet, inga som helst särdrag eller undantag tilläts. Katalanska och baskiska förbjöds som språk i radio och i skolan. Ja, man fick inte ens tala dessa språk i telefon. Små skyltar i telefonkioskerna i Barcelona varnade alla som inte talade kastilianska, Madrids språk. Alla katalanska och baskiska skrifter, böcker, gatuskyltar m.m. förstördes. Många bibliotek brändes offentligt. Institutioner och offentliga platser som hade uppkallats efter katalanska eller baskiska personer, levande eller döda, döptes om.

Det enda språk som gällde var kastilianskan. Eller som man nu också sade: "Tala kristligt!" För första och enda gången i Spaniens långa historia skulle alla medborgare i riket nu tvingas bli spanjorer, de skulle tala samma språk och ha bara en ledare. Och han styrde med guds nåde, så stod det ju på mynten.

Ordningen återställdes, republiken utplånades med mycket hårda nävar. Över två miljoner människor kastades i fängelse. Alla som hade samarbetat eller haft någonting med republiken, kommunister eller anarkister att göra, fängslades eller avrättades. Deras minne utplånades. De fräntogs alla möjligheter att arbeta. Varken de eller deras änkor eller övriga familjemedlemmar skulle få någon pension eller ersättning för någonting. De fick inte nämnas vid namn. De fanns inte.

Sex tusen gymnasielärare avrättades, över sju tusen sattes i fängelse. Undervisningen togs ännu en gång om hand av kyrkan. Alla ungdomar skulle dessutom vara medlemmar i Falangens ungdomsförbund, vilket alla medelklassbarn entusiastiskt också var, inklusive så småningom även en liten gosse som hette Felipe Gonzales i Sevilla, en Gonzales som sedan skulle bli känd för något helt annat. Falangen, som snabbt fick över en miljon medlemmar, var det enda tillåtna partiet. Medlemmarna i cortes handplockades av Franco personligen.

Francos hårda styre

Ingen spansk regent, inte ens Pedro den grymme, har skrivit under så många dödsdomar som Francisco Franco. Men han gjorde det utan att visa vare sig hat mot sina fiender eller kärlek till sina anhängare. Han visade inga känslor alls, utom möjligtvis för sina allra närmaste.

Mångåriga medarbetare, bland dem svågern Serrano Súñer avskedades som utrikesminister med orden ”Med hänsyn till omständigheterna, kommer jag att ersätta er med en annan”. Det var allt.

Det enda sättet för Franco att återskapa vad han ansåg vara ett naturligt tillstånd i landet var att en gång för alla utplåna ”alla marxister, judar och frimurare” som hade konspirerat för att förstöra det som var kärnan i vad han så ofta kallade ”det eviga Spanien”.

Skilsmässor förbjöds. Lärarna var tvungna att gå i mässan varje dag. Kyrkbröllop var obligatoriskt för alla som skulle gifta sig. Kyrkan predikade den nya katekesen som utpekade tidens stora faror: ”Materialism, darwinism, ateism, panteism, deism, rationalism, protestantism, socialism, kommunism, syndikalism, liberalism, modernism och frimureri.”

Den som var osäker och ville undvika dessa faror, uppmanades att aldrig läsa en tidning utan att först be sin biktfader om tillstånd.

Franco hade lika mycket makt som Hitler och Mussolini, men han saknade dessa ledares karisma. Med en kropp som på en karikatyrteckning och med en pipig röst som ofta brast, hade han svårt att förtrolla folket på det sätt som Hitler kunde göra på massmöten, trots dennes ofta komiska utstrålning.

Francos styrka låg i hans förmåga att totalt utan sentimentalitet manövrera och manipulera sina anhängare och släktingar mot varandra. Någon har sagt att han nästan med en apotekares kyliga exakthet blandade anhängare och medarbetare ur de olika högergrupperna så att ingen skulle stå utanför, men heller ingen känna sig starkare eller säkrare än en annan.

Falangen var från början en fascistisk organisation grundad av José Antonio Primo de Rivera, diktatorns son, som dödades i fängelset under kriget. Franco slog samman Falangen med andra högergrupper, för att på det sättet överta kontrollen och samtidigt urvattna Falangens mål; en nationalsocialistisk stat där man skulle undvika både marxismens och kapitalismens fallgropar. Hela organisationen kallades Movimiento National, nationella rörelsen. Falangens fullständiga namn var långt och invecklat: *Falange Española Traditionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista* (FET de las JONS).

Historiker har sagt att i Tyskland och Italien tog partiledarna över staten. I Spanien tog statschefen över partiet. Falangen hade svartröda fanor, blåa skjortor och ett emblem från Ferdinand och Isabellas dagar, pilknippen, som för många i dag är en fascistisk symbol, men alltså var los reyes católicos vapen på 1400-talet.

Franco balanserade Falangen, mot armén, mot kyrkan, mot monarkisterna, både de som var för Alfonsos efterträdare och de som fortfarande var carlister.

För honom var medborgarna som soldater. Soldater befäller man, de som inte lyder bestraffas. På samma sätt är det med undersåtar. De ska lyda, de som inte gör det, måste ta konsekvenserna av sitt handlande.

Han rökte inte. Drack vid ytterst festliga tillfällen bara ett enda glas vin, annars aldrig något annat än vatten. Han var ointresserad av mat.

Hans hov (något annat ord finns inte) påminde på många sätt om Filip II:s hov i El Escorial. Där rådde samma tunga allvar och stränga katolicism. Liksom Filip II litade Franco inte på någon, han ville kontrollera allting själv och liksom Filip hade han svårt att fatta snabba beslut, han ville gärna skjuta upp avgörandet. Han var ständigt beredd på konspirationer från "vänsterliberala frimurare" och, naturligtvis, från världskommunismen.

På kvällarna brukade hans hustru Carmen läsa högt för honom något lämpligt stycke ur den heliga Teresas böcker, samma skrifter som låg på Filip II:s nattduksbord. Den dyrbaraste klenoden i Francos arbetsrum var helgonets högra arm, som förvarades i ett relikskrin. Skrinet förde han med sig till sitt privata kapell och inför denna relik brukade han försjunka i kontemplation då något stort och viktigt beslut skulle fattas.

Precis som Filip II var Franco också sysselsatt med sin egen död och det monument där hans kista en gång skulle stå. Redan 1940, då han bara var 47 år, lade han grundstenen till sitt eget El Escorial, Valle de los Caídos, inte långt från El Escorial. Där står i dag ett ofantligt monument över Franco och hans tid. Officiellt är det min-

nesmärket över alla fallna i inbördeskriget, men de enda namn som finns och de enda gravar som syns är Francos och José Antonio Primo de Riveras, grundaren av Falangiströrelsen. Monumentet pryds av världens högsta kors, 150 meter, rest på ett berg i vilket man sprängt in en basilika där kryptan är 262 meter lång och höjden framme i koret hela 41 meter. Alla siffror är imponerande och skrämmande. Franco själv ligger rakt under det väldiga korset.

Detta monument i något slags nybrutal fasciststil invigdes 1958 och utfördes av undernärda politiska fångar.

Franco var ingen hundra procentig fascist, inte nazist heller, även om hans världsbild naturligtvis på många punkter sammanföll med både fascism och nazism. Franco var framför allt francoist. Han hade sin egen strängt konservativa, katolska ideologi framsprungen ur och helt vilande på Spanien, dess historia och traditioner. Han talade bara spanska och om han någon gång läste var det bara böcker av spanska författare, helst religiösa verk. Han hade gjort sin revolt utan personliga eller ideologiska kontakter med Hitler eller Mussolini. Han vann sitt krig, naturligtvis tack vare hjälpen från diktaturerna, men det innebar inte att han på något sätt gick i deras ledband.

Under andra världskriget förhöll sig Franco neutral. Han mötte Hitler, men det var inte ett tvillingsjälarnas möte.

Då andra världskriget var slut stod Spaniens produktion på många punkter på samma nivå som under 1800-talet, kriget hade försenat återuppbyggnaden och freden isolerade Spanien. Franco överlevde både Hitler och Mussolini, men han skulle frysas ut av världsoptionen. FN bojkottade Spanien som inte fick någon Marshallhjälp och inga lån eller bidrag från någon i Europa. Däremot försökte enstaka diktaturer i Sydamerika hjälpa till så gott de kunde. Nya långa hungerår följde. Men det var det kalla kriget mellan Öst och

Väst som blev räddningen. Nu behövde USA baser i Spanien och Franco ställde mer än gärna upp, hans rike var ju Europas bålverk mot världskommunismen.

Det var början. Ett konkordat slöts med Vatikanen 1953, medlemskap i FN kom 1955. Långsamt blev Spanien rumsrent igen, trots att diktaturen fanns kvar och förföljelsen mot oppositionen fortsatte lika brutalt.

Det moderna Spanien tar form

Ekonomin reformerades och moderniserades, tusentals spanjorer reste utomlands för att söka jobb. Tiderna ljusnade under åren 1961-1973, som kallas ”años de desarrollo”, utvecklingens år. Ekonomin ökade sju procent per år, mer än i något annat land utom Japan. Spanien var inte längre något uland, det blev världens nionde största industriland. Välståndet ökade.

De som genomförde reformerna var en ny generation Franco-ministrar, ”teknokraterna”, som ofta var medlemmar i det hemliga katolska ordensällskapet Opus Dei, som var och fortfarande är en mycket stor och mäktig organisation, delvis byggd helt på medeltida ideal.

Opus Deis medlemmar är, kan man säga, rymdålderns munkridare, av den typ Spanien hade ute på Kastiliens slätter där de med svärd och bibel slogs mot morerna. I dag är de rustade i kostym, beväpnade med datorer och miniräkare. Men de har alla bibeln i innerfickan och radbandet dolt i handen. Då de kom in i regeringen på 1950-60-talen kämpade de i katolicismens dåvarande gränsland mot fienden, mot världskommunismen men också mot den råaste form av kapitalism och utsugning. Många katoliker hade sett hur

ekonomiskt välstånd ofta gick hand i hand med vikande makt för kyrkan och avtagande kyrklighet hos medborgarna. Men om utvecklingen styrdes av rättrogna, katolska män, sanna och rena i läran, kunde allting styras åt rätt håll. I kristen anda. Trodde man.

Sällskapets medlemmar är indelade i olika klasser där de svär varierande grad av trohet och kyskhet. De förnämsta lovar att spåka och plåga sig varje vecka med en femtungad piska, och två timmar i veckan bär de en kedja med vassa taggar inåt som pressar mot skinkorna och låren så att varken kedjan, *cilicio*, eller såren syns.

Opus Dei har fortfarande inflytande inom undervisningen och universitetsvärlden, de driver högskolor för affärsmän och administration, har intressen i banker, företag och massmedia.

Det var i regeringsombildningen 1957 som den nya generationen av universitetsutbildade teknokrater och guds stridsmän avlöste dem som dittills hade skött, eller om man så vill, misskött, ekonomin, generaler, föräldrade och allt mer fossiliserade konservativa herrar och entusiaster bland Falangisterna, nästan alla politiska amatörer, få var skolade i modern ekonomi.

Pengarna för de nya planerna och reformerna kom i utländska investeringar, exportinkomster och i de allt fler miljoner som de hundratusentals spanjorer som tvingats resa utomlands för att få arbete och inkomster sände hem varje månad. Pengar kom också i allt högre grad från de utländska turister som började upptäcka Spanien.

Turismen, storindustri och kulturkrock

Mellan 1959 och 1973 ökade turismen från tre till 34 miljoner besökare. I slutet av 1980-talet kom fler än 50 miljoner varje år. Turismen

betydde mycket mer än pengar. Städer, hela landskap ändrade utseende och utlänningarna förde med sig vanor, kläder och beteenden som ingen förut sett i Spanien och som myndigheterna inte längre kunde förhindra.

Kulturkollisionen blev våldsamt, i synnerhet för den enkla befolkningen i vad som varit små fiskebyar, men som plötsligt blev centra för tusentals utländska turister. Mentalsjukhusen längs kusten hade salar fyllda med unga män som inte klarade det nya livet, ”kyparnas avdelningar” kallades rummen, reserverade för kulturkolliderade fiskarpojkar som fick ta den första stöten med turisterna på hotell och restauranger. Ta till exempel det konservativa, katolska, isolerade Spaniens möte med unga, vackra, blonda svenska flickor, som lokalbefolkningen tyckte levde bekymmersfria liv på dagarna som vore svenskorna rika markisinnor men på nätterna bar sig åt som inte ens flickorna på nattklubbarna i Andalusien gjorde, för de tog i alla fall betalt. De här turisterna från Norden var flickor som uppenbarligen försörjde sig själva och som av fullkomligt obegripliga skäl, tyckte spanjorerna, släpptes iväg utomlands helt utan manlig eskort, ja många av kvinnorna berättade dessutom att de var gifta. Lokalbefolkningen var chockad. Spanjorer kom resande ända från Madrid för att studera dessa märkliga varelser.

Ännu in på 1960-talet fanns det badstränder i Spanien där inte ens en man fick gå med bar överkropp. Att kyssas offentligt var ett brott mot allmän ordning. Äkta makar gick knappast ens i armkrok offentligt. Unga förlovade viskade till varandra genom husets gallerförsedda fönster.

Turisterna, däremot, gjorde precis vad som helst. De blev bara fler och fler och snart var ingenting som det en gång varit, till och

med guardia civil gav upp till slut. Visslar den nu, så är det av uppskattning.

Franco återinför kungadömet Juan Carlos blir tronarvinge

Den första oppositionen mot Franco kom från oväntat håll. Från monarkisterna. Don Juan de Bourbon, greven av Barcelona, Alfonso XIII:s son krävde nu, precis som då inbördeskriget bröt ut att få komma tillbaka, medan carlisterna fordrade att deras tronpretendent skulle få inta den tron som Spanien hade kvar, men som Franco i det längsta höll vakant.

Franco spelade skickligt ut de olika tänkbara kungarna mot varandra. Han hyste en livslång fiendskap mot greven av Barcelona som ju nationalisterna körde tillbaka över gränsen redan 1936. I stället bestämde Franco att grevens son, Juan Carlos, som då bara var en tioårig pojke, född i Rom och som talade spanska med stark fransk brytning, skulle bli Spaniens näste kung.

Juan Carlos kom till Spanien för utbildning. Han skolades till Francos efterträdare och ingen inom oppositionen trodde någonsin någonting annat än att Juan Carlos, den dag han tillträdde, skulle regera exakt så som Franco hade velat.

Han stod, lång och ståtlig, vid Francos sida under alla offentliga ceremonier. Han gjorde exakt som han skulle, han uppfattades som den son Franco aldrig hade. Många kallade honom redan trots hans imponerande längd för Juan den korte, syftande på att han troligtvis skulle få vara kung mycket kort tid efter Francos död innan nya generaler skulle ta över. Det var den allmänna bedömningen. Men Juan Carlos skulle förvåna dem alla.

Under tiden, drev Franco sitt monarkistspel vidare. Hans dotter gifte sig med läkaren Cristóbal Martínez Bordiú, som snabbt upphöjdes till Marquis de Villaverde.

Hans barnbarn gifte sig med Alfonso de Bourbon-Dampierre, en Bourbon med anspråk på Frankrikes tron. Bröllopet blev kungligt, och nu var det många som trodde att Franco ville skapa en egen dynasti och att han skulle utse Alfonso till monark i stället för Juan Carlos. Han uppmanade parlamentet att göra en lagändring så att hans första manliga barnbarn, Francisco skulle kunna få efternamnet Franco, så att släkten och namnet kunde leva vidare. Familjen Francos blod blandades alltså med Bourbonernas.

Mannen som var son till en lågavlönad underofficer i flottan, skapade en egen adel. I dag kan ett trettiotal spanska adelsläkter tacka Franco för sin vapensköld. Han började med att som den förste i världen utnämna en död adel, frontkamrater och kolleger från åren före och under krigsåren. Så övergick han till de levande. Den märkligaste titeln bär kanske Pedro Barrié de la Maza, som fick bli greve av Fenosa, efter det elverk han var chef för, elverket i Galicien: Fuerzas Eléctricas del Noroeste Sociedad Anónima (FENOSA).

Etiketts- och procedurfrågor intresserade honom mycket och tog alltmer av hans arbetstid. Spanska ambassadörer som inte skickligt nog bevakat Francosläktingars placeringar vid olika tillställningar bestraffades. Markisen av Villaverde, som ju inte hade något officiellt ämbete, skulle på Francos order alltid delta vid statsmiddagar och statsbesök och placeras som om han var medlem av ett regerande furstehus. Vilket han ju i praktiken var.

I likhet med Filip II var Franco mycket intresserad av jakt. Den tog allt mer av hans arbetstid. Mot slutet av sitt liv arbetade Franco sällan mer än tio tolv dagar i månaden, resten av tiden var han ute

och jagade. Det var också de enda tillfällen då han kom i någorlunda normal samtalssituation med andra än personer ur det egna hovet, även om jaktkamraterna självklart var handplockade affärsmän, höga militärer och aristokrater.

Bara ett femtontal personer anses ha kommit Franco så nära att de verkligen kände honom och fick säga du till honom. Hans få intima vänner kom inte bara som han själv från Galicien, de var dessutom från samma stad, El Ferrol. Bara de brukade bjudas hem till Franco i El Pardopalatset, dit inte ens hans äldste broder Nicolás eller systemen Pilar fick komma särskilt ofta.

Familjen Franco bodde i 35 år i El Pardo, utanför Madrid. Där hade Filip II haft ett jaktlott som brann ner redan 1604, men hans son, Filip III, lät bygga det palats som, efter många förändringar, står där i dag. Francos personliga rum var sparsamt, nästan torftigt möblerade a la Filip II.

Många släktingar hjälptes fram i affärslivet och karriären. Kusiner till Franco eller hustrun Carmen placerades på bra poster inom armén eller bankvärlden.

Franco var blyg, nästan skrämmd inför främmande människor. Han skyggade för all kroppslig beröring. Han kunde aldrig hålla ett spontant tal. Allting var skrivet och förberett och lästes upp så som det var bestämt. Han hade blivit general vid 33 års ålder på sina krigsmeriter, men hans intellektuella utbildning var ganska grund. Liksom de allra flesta spanska ledande personer ännu i dag talade han bara kastilianska och han hade nästan inga utlandserfarenheter, vilket ibland gjorde honom till offer för rena skojare.

Spaniens ambassadör hos Vichyregimen under kriget, José Felix de Lequerica, har berättat hur Franco 1940 i högsta förtroende avslöjade att han hade fått exklusiv ensamrätt till en genial uppfin-

ning. En man lovade tillverka bensin ur blommor och vatten och med tillsats av ett visst ”hemligt ämne” — detta hade Franco alltså fått ensamrätt till. En försöksfabrik sattes upp utanför Madrid under full militär sekretess. Projektet slutade med att den ”geniale” uppfinnaren dränkte sig i en damm på det mentalsjukhus dit han så småningom fördes.

Denna Francos naivitet tog sig ibland rörande uttryck, som då han skickade iväg en skara nyutexaminerade spanska diplomater så här: ”Var försiktiga med kvinnor men också med vad ni slänger i papperskorgen. Jag vet att brittiska underrättelsetjänsten betalar renhållningsverket i London för att få tillgång till spanska ambassadens papperskorgar!”

Demokratiseringsprocessen inleds

Med de stora ekonomiska förändringarna, med Spaniens sakta närmande till Europa, förändrades hela samhället och en ny opposition växte fram, kraven blev allt större på sociala och politiska förändringar.

Men Franco ville inte släppa det hårda greppet. Ju hårdare hans grepp och centralstyret från Madrid blev under slagorden: ett land, ett folk, ett språk, desto envisare blev motståndet i de gamla kungadömena. Inte nog med det. Förtrycket skapade självständighetsrörelser och nationalistiska grupper i områden där de inte funnits förr, som i Murcia och Extremadura, förutom i de områden där kampen pågick hela tiden, som i Baskien och Katalonien. Kampen för den egna regionen sammanföll lätt med kampen mot diktaturen, för socialism och frihet. Ju längre den totalitära staten varade desto mer

sammanföll kampen mot centralism, mot Madrid, med kamp för den egna regionen och det egna språket.

Men inte ens Francoregimen var en opåverkbar, ointaglig fästning. Långt före Francos död började reformarbetet och planeringen bakom kulisserna, anpassningen till en ny epok. En av dem som arbetade mest energiskt på tider som skulle komma var Juan Carlos, som hade täta möten med förbjudna partier och partiledare.

Spaniens modernisering och väg in mot EG tvingade landet till demokratisering. Det förstod även de mest tjurskalliga i Francos bunker. Den stora massan av folket var aldrig aktivt emot Franco, det rasade inget inbördeskrig mot Franco. Han var till och med populär och omtyckt bland långt fler spanjorer än vad man någonsin förstod i Skandinavien.

Spanien var ett isolerat land. Under större delen av historien ända sedan de första iberernas dagar, har landet varit avskärmat från resten av Europa. Majoriteten av medelklassen och stora delar av landsortsbefolkningen har fram till 1970-talet inte bara varit uppriktigt troende katoliker, de har dessutom, de allra flesta, varit övertygade om att bara en stark man kan styra över detta splittrade land. Problemet har varit att alltför många halvstarka män alltför ofta har ansett sig vara kallade att axla denna styrande mantel. Med känt resultat.

Naturligtvis har spanjorerna som alla andra velat ha demokrati och frihet, men de allra flesta gjorde mycket lite själva för att få detta under Francotiden. För den äldsta generationen hade själva orden demokrati, valfrihet och liberal, förstörts under decennierna innan Franco. Man hade försökt med demokrati och fria val och resultatet blev anarki, kaos och inbördeskrig. Nu visste man vad man hade. Ordning och reda. Tillvaron blev också rent ekonomiskt sakta bättre för det stora flertalet. De behövde bara se bakåt, eller

minnas hur det var i deras ungdom. Nu, under Franco, var Spanien något helt annat.

Massan av befolkningen jämförde inte sig och sina liv med medborgare i andra länder. Spanien var som sagt isolerat, de flesta hade aldrig rest någonstans och majoriteten talar inga främmande språk och hade aldrig läst tidningar eller böcker från andra länder. De kunde bara jämföra sig med sina föräldrar och deras liv.

Det var bara kommunister, enstaka socialister, baskiska extremister och andra militanta minoriteter som tog till våld. Det var bara de som var politiskt aktiva, till exempel engagerade socialister, som överhuvudtaget hade några problem med myndigheterna. Den stora massan av spanjorer gjorde under Francotiden som de gjort i alla tider, under alla regimer. De försökte leva som vanligt, de flesta lyckades utomordentligt väl.

Den gamla diktatorn, vars porträtt regelbundet byttes ut på väggarna i skolor, ministerier, affärer och alla offentliga platser, antog alltmer bilden av leende morfar. Från 1970 var han civilklädd. Hans tid rann mot sitt slut, den nya tiden väntade otåligt.

Spaniens unika historia och tradition har naturligtvis format spanjorerna sådana de är i dag: stolta, tappra, patriotiska (i alla fall för den egna provinsen), men de är samtidigt lydiga och följsamma. Spanien är lätt att styra, brukade Franco säga och åkte på en ny veckolång jakttur till Galicien. Medborgarna fuskar naturligtvis med deklARATIONER, de bryter mot varje trafikregel som inte passar dem just då. Varje spanjor anser sig själv, självklart, minst lika förnämlig som någon annan, minns det gamla talesättet: Vi är lika fina som kungen, men fattigare. Men socialt medvetande, hänsyn till andra är mycket ovanligt.

Men då en diktator eller ockupationsmakt har kontrollen, har de flesta under historiens gång gjort som de blivit tillsagda. En gång tämjda har spanjorerna varit lätta att knuffa omkring. Många har dessutom, ända sedan romartiden, gjort vad de beordrats till med stolthet, modigt och mycket energiskt. Få bryter av mot massan. De är alltså ofta mycket stora egoister, men sällan individualister. De är inga fribrytare, sällan entreprenörer som satsar stort och själva bygger upp något nytt.

De mest kända spanjorerna, de som gått till världshistorien, har varit stora målare, arkitekter, musiker, författare. De har varit religiösa ledare, mystiker, missionärer och ordensgrundare. De har varit politiker, sjömän, krigare eller conquistadorer.

Men få spanjorer har blivit världsberömda som ingenjörer, vetenskapsmän, affärsmän eller internationella administratörer.

Spanjorerna har alltså varit starkast när det gäller att uttrycka sig verbalt eller konstnärligt, när det gäller att utforska det okända bortom horisonten eller inåt själen – men de har inte så ofta deltagit i utforskningen av naturen och dess lagar, det exakta, nära, konkreta.

Francoismen dör

Då Franco togs in på sjukhus var det nya Spanien redan förberett. Med Franco själv dog de sista resterna av hans tid. Han styrde Spanien i 36 år, sedan 1600-talet hade ingen spansk regent härskat så länge. Republikens och inbördeskrigets Spanien var då borta.

De sista veckorna av sitt liv låg den gamle diktatorn inkopplad i modern medicinsk tekniks allra senaste landvinningar. Man höll honom levande långt bortom den gräns då han själv kunde uppfatta något av livet.

Han, Caudillo med guds nåd, var kanske lite orolig inför vad som komma skulle. För säkerhets skull hade han den heliga Teresas arm med sig, relikskrinet, och över sängen låg manteln från den heliga Madonnan i Zaragoza, Jesu moders mantel.

Två kvinnor skulle hjälpa honom.

Detta var Spanien i ett nötskal, modernaste teknologi tätt intill religiös mystik. Atomåldern direktkopplad till de iberiska rötterna.

Den 20 november 1975 avled Francisco Franco lugnt och stilla, 82 år, 11 månader och 16 dagar gammal.

Nu skulle pendeln normalt ha svängt över Spanien, ut med Franco, ut med hans anhängare, ut med allt som haft med Franco att göra. Så har man ju alltid gjort.

Så blev det inte. Franco störtades inte. Han självdog. I stället för den skoningslösa uppgörelsen öppnades alla fönster och dörrar. Francos tid försvann i draget, och där slutar inte historien, men väl den här boken.